

Иван Петров Салабашев е роден на 7 януари 1853 г. в Стара Загора. Той расте в семейство, в което цари здравият български дух. Учи в старозагорското училище и го завършва през 1869 г. През есента на 1870 г. заминава за Чехия, за да продължи образованието си и постъпва в четвърти клас на гимназията в град Табор. Четвърти и пети клас завършва с отличие. През 1872 г. се премества в Пражката гимназия. Със съдействието на директора на гимназията австрийското министерство на просветата разрешава на Иван Салабашев да положи за една година изпитите за два класа – шести и седми. В края на учебната година младият българин полага матуритетните изпити с блестящ успех. На преподавателите и учениците от гимназията правят силно впечатление обширните и задълбочени знания на Салабашев, както и умението му да решава трудни математически задачи. Още като ученик в Табор той намира грешка в учебника по дескриптивна геометрия.

През есента на 1873 г. Иван Салабашев постъпва като редовен студент в **Пражката политехника** по специалността математика. Същевременно посещава и лекции по математика в **Пражкия университет**. През този период математиката напълно завладява младия българин. Извън преподаваните в политехниката и университета предмети той се занимава самостоятелно и с други математически въпроси. Математическият му дар се проявява най-ярко при решаването на задачи, публикувани в списанието на Чешкото математическо дружество. Като студент Иван Салабашев извършва и някои самостоятелни изследвания. Получените резултати са толкова интересни, че той е поканен от известния чешки математик **Емил Веир** да направи научно съобщение на заседание на Чешката академия на науките. На 5 март 1875 г. той изнася доклад на тема „**За кривите линии, описани от върха на движещ се триъгълник**“. Има основания да се смята, че тази работа е първият оригинален български научен труд по математика.

И в политехниката, и в университета младият българин получава високи оценки на всички изпити. Отличен успех показва и на държавния изпит, когато защитава писмена теза на тема „За декартовата крива линия“. През 1876 г. той завършва висшето си образование с отличие.

По време на престоя си в Чехия Салабашев се интересува живо от революционното движение в България. Негов приятел по това време е известният наш революционер **Ангел Кънчев**; кореспондираше също и с **Любен Каравелов**. С помощта на свои приятели-чехи Салабашев успява да публикува в чешки вестници няколко статии в полза на българската кауза. През 1876 г., когато завършва висшето си образование, избухва Сръбско-турската война. Обладан от патриотичен порив, той напуска Прага и заминава за Белград, за да постъпи като доброволец в сръбската армия. Само след месец обаче, разочарован от отношението на сръбските управници към българските доброволци, Салабашев напуска Белград и заминава за Румъния. Не след дълго отива в градчето Клостернайбург, близо до Виена, където се занимава с математика и изучава немски език. През **1877 г.** той заминава за **Болград (Бесарабия)**, където преподава математика в горните класове на българската гимназия.

През лятото на 1879 г. Иван Салабашев се завръща в България, но по това време Стара Загора е напълно унищожена и той се установява в Пловдив – столицата на Източна Румелия. Тук се представя на директора на просвещението **Йоаким Груев**, който му предлага службата началник на канцеларията (главен секретар) в Дирекцията на просвещението. Салабашев приема предложението с радост и работи на тази длъжност за преустройството на училищата в Източна Румелия, като използва за образец чешките училища. Близка до неговата е дейността на **К. Иречек** в България, който също бил главен секретар в Министерството на просвещението, преди сам да стане министър. По такъв начин веднага след Освобождението училищата както в Северна, така и в Южна България започват да се развиват на една и съща основа.

През есента на 1879 г. Салабашев бил избран за депутат в **Областното събрание на Източна Румелия**. Така се поставя началото на дългата, почти тридесетгодишна, политическа дейност на Иван Салабашев.

По това време той е твърде млад – едва 26-годишен – и почти неизвестен сред депутатите след двегодишното си отсъствие от България. Една щастлива случайност обаче привлича вниманието на всички върху него. Това става след като Салабашев сполучливо разрешава въпроса за избиране само на българи в първия постоянен комитет на Източна Румелия. За да изясним по-добре този момент от историята на освободеното ни отечество, ще се спрем малко по-подробно на управлението на Източна Румелия.

След подписването на Берлинския договор **Южна България** със столица **Пловдив** се ползва със статут на автономна област на Турция и носи името **Източна Румелия**. Върховното управление на Източна Румелия се състои от главен управител и 6 души директори (министри). Органическият устав (конституцията) на областта предвижда законодателното тяло да се състои от областно събрание и постоянен комитет. В състава на областното събрание влизат 56 депутата. Сесията му трае 2 месеца. Постоянният комитет се състои от 10 члена, избрани измежду, депутатите на областното събрание, и играе роля на правителство на Източна Румелия. В течение на 10 месеца всяка година, когато заседава областното събрание, той имал право да гласува закони във формата на публични административни правилници, които влизат в сила веднага щом се одобрят от главния управител на областта, без да има нужда да се иска предварителното съгласие на султана.

Постоянният комитет се произнася за окончателното назначение на съдилищния състав и разрешава приемането по договор на чужди поданици на гражданска и военна служба в Източна Румелия. С други думи, постоянният комитет имал извънредно големи права. От него зависело какъв национален характер ще има Източна Румелия. Повечето от великите сили вземат чрез Берлинския договор предпазни мерки против придаването на чисто български характер на областта, като например наредбата на Органическия устав – при избора на постоянния комитет всеки депутат да гласува най-много за 6 кандидати, макар комитетът да се състои от 10 души. Съставителите на Органичния устав смятали, че по този начин другоевското, небългарското, население в Източна Румелия ще има поне 4 свои представители в Постоянния комитет.

В деня на избора на постоянен комитет – 26 октомври 1879 г. – българите били особено загрижени, тъй като, ако малцинствата успеят да прокарат в комитета 4 свои депутати, то те при най-малкото разцепление на българското мнозинство ще имат решаващо влияние върху управлението и ще наложат поверяването на някои дирекции в ръцете на гърци или турци.

В навечерието на изборите всички присъстващи в Пловдив 30 български депутати се събрали в Българската митрополия и започнали да се съвещават по въпроса за избора. Почти всички били на мнение, че е абсолютно невъзможно да се изберат само българи в постоянния комитет. Те смятали, че небългарите могат да разчитат на 17 депутати – да дадат на всеки от своите 6 кандидати най-много по 17 гласа. За да се изберат само българи, било необходимо всеки от кандидатите на българите да получи най-малко по 18 гласа. Разгледали били най-различни варианти на избора. След дълги дебати било предложено да се влезе в споразумение с някаква небългарска фракция, като ѝ се отстъпят 2 места в постоянния комитет, при условие че депутатите на тази фракция ще гласуват заедно с българите. По този начин най-влиятелните български депутати смятали да прокарат в комитета 8 души българи.

Неочаквано никому неизвестният Иван Салабашев взел думата и заявил, че е намерил начин, без да се прибягва към съдействието на някоя опозиционна фракция, в постоянния комитет да се изберат само българи. Младият български математик разсъждавал по следния начин. Българите депутати предварително се споразумяват да гласуват само за 10 души, като осигуряват всеки кандидат да получи точно 18 гласа (30 бюлетини по 6 имена = 180 гласа, подадени за 10 кандидати); в такъв случай всичките 10 души ще бъдат избрани, тъй като никой небългарски кандидат не може да получи повече от 17 гласа. Остава българските депутати да си „разпределят ролите“, сиреч да се споразумеят кой за кого ще гласува, защото ако някой от техните кандидати получи повече от 18 гласа, то това ще бъде за сметка на друг кандидат, който ще получи по-малко от 18 гласа. По такъв начин Салабашев, бравейки с комбинаторни задачи, намира бързо решение на задачата за избора.

Но да се върнем отново в Пловдивската митрополия, където влиятелните депутати не пожелават дори да изслушат младия Салабашев, считайки че той не може да каже нещо полезно.

Двама приятели на Иван Салабашев – Григор Караджов, директор на Пловдивската гимназия, и Димитър Наумов, председател на Старозагорския окръжен съд – изтъкват, че той е учил математика и със знанията си може да помогне за решаването на въпроса.

Решава се още същата вечер в Митрополията да се проведе фиктивен избор на постоянен комитет, за да се провери предложението на Салабашев. Ето как сам той описва по-нататъшните събития:

“За временни кандидати, които трябваше да се изберат за опит, ми посочиха 10 депутати и ми дадоха 30 парчета хартия, за да напиша имената на кандидатите, по 6 на всяка книжка. Аз за кратко време приготвих бюлетините, като вписвах във всеки следващ бюлетин 4 от имената от предишния бюлетин, а другите 2 имена замествах с 2 нови. Да предположим, че имената на десетте кандидати са: А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, И, К. Всеки бюлетин съдържа 6 от тези имена. Всичките 30 бюлетина написах, както следва:

1	А, Б, В, Г, Д, Е	11	А, Б, В, Г, Д, Е	21	А, Б, В, Г, Д, Е
2	В, Г, Д, Е, Ж, З	12	В, Г, Д, Е, Ж, З	22	В, Г, Д, Е, Ж, З
3	Д, Е, Ж, З, И, К	13	Д, Е, Ж, З, И, К	23	Д, Е, Ж, З, И, К
4	Ж, З, И, К, А, Б	14	Ж, З, И, К, А, Б	24	Ж, З, И, К, А, Б
5	И, К, А, Б, В, Г	15	И, К, А, Б, В, Г	25	И, К, А, Б, В, Г
6	А, Б, В, Г, Д, Е	16	А, Б, В, Г, Д, Е	26	А, Б, В, Г, Д, Е
7	В, Г, Д, Е, Ж, З	17	В, Г, Д, Е, Ж, З	27	В, Г, Д, Е, Ж, З
8	Д, Е, Ж, З, И, К	18	Д, Е, Ж, З, И, К	28	Д, Е, Ж, З, И, К
9	Ж, З, И, К, А, Б	19	Ж, З, И, К, А, Б	29	Ж, З, И, К, А, Б
10	И, К, А, Б, В, Г	20	И, К, А, Б, В, Г	30	И, К, А, Б, В, Г

Разбира се, в бюлетините аз не написах буквите А, Б, В и пр., а поставих истинските имена на десетте временни кандидати. Тогава, всеки от присъстващите 30 депутати взе по един бюлетин и гласуването започна... Извърши се четене на бюлетините, събраха се гласовете и се констатира, че всеки от десетте кандидати е получил точно по 18 гласа. Всички депутати ме заобиколиха, внезапно ме грабнаха, вдигнаха ме на ръце и дълго време ме носиха, като викаха силно: „Да живеят българите! Да живее Салабашев!”

На следващия ден при действителните избори българите действат по начина, предложен от Салабашев. Постигната е пълна изборна победа и каузата на българщината в Източна Румелия е спасена. През следващата 1880 г. изборите за постоянен комитет отново се провеждат по същия начин и пак завършват с победа на българите. В нашата литература тези събития намират място в разказа „Малко аритметика” на **Антон Страшимиров**.

През 1880 г. Иван Салабашев събира около себе си известен брой депутати и млади интелектуалци и основава политическа партия, чийто основен принцип е Източна Румелия да стане чисто българска, да се управлява като съвсем независима държава, без да се допуска някоя велика сила да се меси във вътрешните ѝ работи.

Освен политическа Салабашев развива научна и литературна дейност. През 1880 г. той превежда на български романа „Пътуване около света за 80 дни” на Жул Верн. В края на същата година **Иван Вазов**, **Иван Салабашев**, **Константин Величков**, **Стефан Бобчев** и **П. Наботков** основават периодичното списание „Наука”, което малко по-късно става орган на основаното на 12 март 1881 г. научно-книжовно дружество.

В броя на списанието от април 1881 г. е публикувана популярната статия на Салабашев „Нещо върху изваждането”, в която той изяснява операцията изваждане на цели и дробни числа. В книжка шеста от септември 1881 г. се открива рубрика „Задавки”, която Салабашев завежда.

В нея на читателите на списанието се предлагат за решаване задачи от теоретичен и приложен характер. Някои от задачите са заимствани от чужди учебници и сборници, но по-голямата част са съставени от самия Салабашев. На **21 април 1882 г.** Иван Салабашев встъпва в длъжност **директор на правосъдието на Източна Румелия**. На този си пост той остава до **28 август 1884 г.**, когато – смутен от политическия живот и от поведението на съединистката партия – се оттегля в Казанлък и се заема с търговия с розово масло.

Политическата си кариера Салабашев възобновява четири години по-късно, когато през **1888 г.** става **министър на финансите** в първия кабинет на **Стамболов**. На този пост остава до **юни 1890 г.** През този период под негово ръководство бива построена железопътната линия Ямбол – Бургас. С това се слага началото на освобождаването на българската икономика от зависимостта от Източните железници – компания, собственост на барон Хирш.

Салабашев се завръща на политическата сцена през **1892 г.** – този път като **министър на правосъдието**. В края на същата година той е преназначен на поста **министър на финансите**. По негово време е построена железопътната линия София – Перник и започва строителството на линиите Шумен – Каспичан и София – Роман. По искане на Салабашев започва проектирането на важната железопътна линия Белово – Пловдив – Стара Загора – Нова Загора – Ямбол. Пак през неговия мандат са изсечени и първите златни монети. След падането на стамболовия кабинет през 1894 г. Салабашев се връща към математически занятия. За съжаление нямаме сведения какво е постигнал той в тази насока. Запазено е негово решение на една задача, публикувана за пръв път в списание „Наука“ през 1881 г., за чието решение е обявена премия. Никой не изпраща решение. През 1892 г. същата задача се появява във втори брой на списание „Светлина“ и за решението ѝ е обявен конкурс с парична награда. Тъй като в продължение на 4 месеца никой не успява да я реши, Салабашев обнародва своето решение в шести брой на същото списание. Задачата буди интерес и днес, поради което ще формулираме условието ѝ:

„През лятото, когато денят е най-дълъг, един велосипедист тръгнал от Стара Загора по пладне и като се движил равномерно все по направление на Слънцето, пристигнал в Пловдив. Да се намери с каква скорост се е движил велосипедистът, в колко часа е пристигнал в Пловдив и колко километра път е изминал?“

Иван Салабашев се е ползвал с голямо уважение и популярност сред математиците в България. За това говори фактът, че той бил избран за председател на основаното на **2 февруари 1898 г.** **Физико-математическо дружество** в София. Провъзгласен бил за почетен член на дружеството. При основаването му той подарил крупна сума, която позволила на новосъздадената научна организация да стъпи здраво на крака. Поради голямата си ангажираност с държавническа дейност Салабашев не е участвал активно в дейността на дружеството.

От 1881 г. Иван Салабашев бил член на **Българското книжовно дружество**, превърнало се по-късно в Българска академия на науките.

Салабашев се завърнал в политическия живот през 1901 г., когато станал член на демократическата партия. През **1908 г.** той за трети път станал **министър на финансите** (а за пети път – министър). На 6 септември 1910 г. бил назначен за **пълномощен министър** на България във Виена, където развил оживена дипломатическа дейност. На този пост останал до февруари 1914 г., когато завършва политическата си кариера. Умрял в София на 14 юни 1924 г.

Коста Гъров